

ТЕМПОРАЛНИ НАРЕЧИЯ С ОЦЕНЪЧНА СЕМАНТИКА В БЪЛГАРСКИЯ И ПОЛСКИЯ ЕЗИК

Лилия Иванова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

TEMPORAL ADVERBS WITH QUALITATIVE SEMANTICS IN BULGARIAN AND POLISH

Lilia Ivanova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

The paper examines the qualitative adverbs in the Bulgarian and Polish languages. This group of adverbs adds expressive and evaluative meanings to the temporal characteristic of the whole utterance. Qualitative adverbs contain the speaker's judgment in terms of a given localization norm of the event on the temporal axis or its duration. The evaluation is considered the most vivid representative of the pragmatic meaning. It always includes the subjective factor that interacts with the objective one, since the evaluation is related to the personality of the speaker. Of all the types of qualitative adverbs, we examine the adverbs related to the quantitative evaluation that express a subjective attitude with reference to time, such as: *in time, early, late, soon, long ago*, etc. in Bulgarian and their counterparts in the Polish language.

Key words: time, temporal adverbs, qualitiveness

*На светлата памет
на проф. д.ф.н. Иван Куцаров – с обич и признателност*

На категорията темпоралност в българския и полския език е посветена богата научна литература (за българския език вж. подробен обзор при Куцаров 2007; в съпоставителен план между двата езика вж. напр. Косеска-Тошева 2011). Най-ярък израз в езика тя получава чрез глаголните времена, но темпоралност може да се изразява и по лексикален път с наречията за време. Смята се, че най-общо темпоралните наречия „означават времето, когато се извършват или проя-

вяват действието, качеството или предметът“ (Грамматика 1983: 403). Отношението между глаголната форма, смятана за главен елемент на изречението, и адвербиалния израз, който е подчинен контекстен елемент, разкрива структурата на езиковото време. В него говорещият подрежда събитията по свой ред, който не съвпада с хронологичното време и който е организиран около чисто езиковото понятие за сегашност (Гугуланова 2001: 192).

В съвременните български граматика се прилагат различни критерии за групиране на наречията. Без да се впускаме в подробности, можем да обобщим, че групата на наречията може да се класифицира с оглед на плана на изразяване и с оглед на плана на съдържание (вж. Лакова 1993/1994: 476 – 477). По-съществена за целите на статията е класификацията на наречията според семантичните им особености, като двата най-големи категориални вида са обстоятелствените и определителните наречия (всеки от тях с отделни разновидности), а наречията за време се причисляват към обстоятелствените наречия (вж. напр. Георгиев 1983: 11). Самите темпорални наречия вътрешно също се разделят на различни семантични групи (повече по този въпрос вж. у Георгиев 1978; Лакова 1993/1994). Тъй като в друго изследване вече сме обръщали по-детайлно внимание на семантичните типове темпорални наречия (вж. Иванова 2015), тук само ще обобщим някои от по-важните с оглед на статията точки, като акцентът на вниманието ни ще се фокусира върху въпрос, засегнат само маргинално в споменатото изследване.

Като начало приемаме подялбата на наречията за време на две основни групи: първата група са наречията, които точно прецизират времето във връзка с конкретни понятия, като *ден, нощ, година, сезони* и т.н., а втората група са наречията, които носят обща информация, или представят по-абстрактно признаците *предходност, следходност, едновременност*. От друга страна, подобно на категорията време, темпоралните наречия могат да участват в общата опозиция *разновременност ~ неразновременност*, като в рамките на разновременността се противопоставят *предходност ~ следходност* (за тези опозиции в темпоралната система вж. Куцаров 2007). Обоснована е и подялбата на наречия, които отнасят времето към момента на говоренето, и на такива, които отнасят времето на действието към друг ориентационен момент, т.е. изразяващи *относителност*. Би могло да се разграничи и група на *резултативните* наречия (за повече подробности относно основанията за отделяне на такива групи и авторите, на чиито постановки се опираме, вж. Иванова 2015). Допълнителни семантични

признаци на значението за време при наречията са също *близост* и *отдалеченост*, *периодичност* и *повторителност*, *пределност* и *непределност* и др. (Георгиев 1983: 13). И така, може да се обобщи, че „говорещият използва по различен начин семантичния потенциал на наречията: съотнася актуалната ситуация, измества и замества деиктичния център“, но в същото време „добавя експресивни и оценителни значения към темпоралната характеристика на цялото изказване“ (Гугуланова 2006: 222).

Именно на допълнителните субективни нюанси, които говорещият внася в изказването, като използва темпорални наречия, е посветена и тази статия. Целите ни са да представим темпоралните наречия с оценъчна семантика като група, както и членовете на тази група в българския и полския език. Поради богатия семантичен потенциал на интересуващите ни лексеми тук задачите ни се ограничават до представянето на определени аспекти от семантиката на най-ярките им представители.

На оценъчния елемент, съдържащ се в някои от обстоятелствените пояснения за време, обръща внимание Р. Ницолова в изследването си от 1984 г. (вж. Ницолова 1984: 85). Според изследователката наречия като *рано*, *по-рано*, *най-рано*, *късно*, *по-късно*, *най-късно*, *дълго*, *малко*, *бързо*, *бавно* и др. съдържат преценката на говорещия от гледна точка на определена норма на локализацията на събитието по темпоралната ос или на неговата продължителност (Ницолова 1984: 85). Като съвсем ясно очертана семантична група темпорални наречия (и не само темпорални) се определят от М. Лакова т. нар. ап्रेसиативни (оценъчни) наречия, изразяващи „субективна оценка от говорещия за отстояния между два отчетни момента във времето“ (Лакова 1993/1994: 479). В полската езиковедска литература наречията (включително и темпоралните наречия) са изследвани детайлно от Р. Гжегорчикова с оглед на семантичните и синтактичните им функции (вж. Гжегорчикова 1975). Изследователката поделя темпоралните наречия на няколко големи групи, като една от тези групи е т. нар. „нормативна серия“, която информира за времето, но не отнесено към точно определен момент (момента на говорене или друг ориентационен момент), а към *определена средна норма*, към *очаквано време* или *желан момент* (Гжегорчикова 1975: 111). Към тази група Р. Гжегорчикова причислява преди всичко наречията *późno* (късно) и *wcześnie* (рано).

Изразяването на оценка се свързва преди всичко с аксиологията, но на този въпрос са посветени и редица изследвания в областта на езикознанието. Като цяло оценката се приема за най-яркия представи-

тел на прагматичното значение. В нея винаги присъства субективният фактор, който си взаимодейства с обективния, тъй като е свързана с личността на говорещия, но зависи от редица социални фактори и предполага наличието на различен тип знания – за ценностната система на субекта, за съответния обект, за установените в обществото норми и оценъчни стереотипи. Изказването на оценка, освен че произлиза от личността на говорещия, изразява отношение и към личността на слушащия (по въпроса вж. напр. Димитрова 2009; Волф 2002). Приемаме работно дефиницията на Я. Пузинина, според която оценката представлява „съждение или сбор от оценъчни съждения за даден обект, черта на обекта или състояние на нещата“ (Пузинина 1986: 121). Според изследователката оценъчното съждение е свързано с два основни момента: а) дали въпросният обект (черта или състояние на нещата) е от определена гледна точка *добър* или *лош* в някаква степен (това е качествено оценяване), или б) според определена гледна точка е *по-малък* или *по-голям от нормата* и в каква степен (това е количествено оценяване). Така скалите за оценяване са две – количествена (повече или по-малко от нормата) и качествена (или аксиологична) (т.е. добре или зле), като тези скали произлизат от човешката психика, но са и субективни, тъй като се влияят от нашия опит, преценка, културата, към която принадлежим, и пр. (Пузинина 1986: 122). Изследваните от нас темпорални наречия се отнасят към т.нар. количествено оценяване, което е свързано с нормата. М. Лакова разделя темпоралните апресивни наречия на два вида: а) за отстояние във времето: *рано, късно, преди, доскоро, отскоро, отдавна, неотдавна, навреме, не навреме* и др.; б) за повторителност на осъществяваното действие (честота): *често, рядко, рядко* (Лакова 1993/1994: 480). Тук ще обърнем по-специално внимание на някои от оценъчните наречия за отстояние във времето.

Темпоралните наречия, изразяващи субективно отношение във връзка с отстояние във времето, съдържат оценка за точност към даден (обикновено желан) момент (напр. *навреме, овреме, своевременно*), преждевременност (*рано, отрано, предварително, предсрочно*), близост (*скоро, наскоро, отскоро, доскоро, сега¹, неотдавна*), отдалеченост (*отдавна, преди, някога, неотскоро*), закъснение (*късно, не навреме*) (спрямо установения, желания или очакван момент), т.е. всяко събитие извън нормата подлежи на субективна оценка. В същото време наречията, отразяващи нормата (както бяха определени по-

---

¹ Наречието *сега* може да изразява субективна оценка само в някои от значенията си.

горе – „за точност към даден момент“), също могат да се приемат за оценъчни, тъй като зададената норма като единица мярка също може да отразява субективното отношение на говорещия.

С най-ярък оценъчен елемент в семантиката си са наречията за преждевременност и закъснение.

В българския език нормата за време с оценка за точност към даден момент се изразява най-често с наречието *навреме* (1. *Нито рано, нито късно, а точно във времето, в часа, когато трябва, когато е уговорено или необходимо за някаква цел; своевременно. 2. В период, момент, когато все още няма опасност да се случи нещо неприятно, лошо или когато не е станало късно за нещо; своевременно*) (<http://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/навреме/>) и синонимите му *овреме* (остаряло и диалектно) и *своевременно*.

В полския език със значение за подходящо време или време, съобразено с нормата, се използват най-често предложно-именни фрази, като: *w porę, we właściwym czasie, na czas, w sam czas* и др., както и с наречията *zawczasu* и *punktualnie* (за конкретен час).

Джек обикновено засилваше бързината, но сега някакъв добър дух го накара да натисне спирачките навреме. // Zwykle w takich wypadkach Jack dodawał gazu, lecz tym razem natchnął go jakiś dobry duch, i w porę nacisnął hamulec. (ДД)

– Сега ми стана ясно защо ме поканихте – казах аз шеговито. – Такъв умен и предвидлив човек трябва навреме да си защити и гърба. // Teraz chyba rozumiem, dlaczego mnie pan zaprosił – odrzekłem żartobliwie. – Taki mądry i przewidujący człowiek już zawczasu musi zabezpieczyć sobie tyły... (ПВ)

Гъшите викове постепенно стихнаха, вълкът престана да ги следи, обърна се, и то тъкмо навреме, за да види лисицата. // Gęganie ich stopniowo ucichło, wilk już nie patrzył na nie i odwrócił się właśnie w chwili, gdy znowu pojawił się lis. (ЙР)

Pomimo zmęczenia zmusił się do tego, by ogolić się starannie, i punktualnie zjawił się w lecznicy. // Въпреки умората той намери воля да се обръсне старателно и да се яви навреме в болницата. (ТД-М)

Моят учител ми е обръщал внимание, че рядко ще влизам в диалог с живота и че за това трябва да се готвя отрано и навреме; и че силният човек преминава монологично, тоест – сам, през живота... // Nauczyciel zwracał mą uwagę na fakt, że rzadko będę miał okazję prowadzić dialog z życiem i zawczasu powinienem przygotowywać się do tego, a także, iż człowiek silny przechodzi przez życie monologicznie, to znaczy – sam... (ЙР)

Любопитен е последният пример, в който наречието *отрано*, което е със значение „предварително, преди определеното време“ (<http://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/отрано/>), се възприема със значение „в подходящото време“, т.е. като синоним на наречието *навреме*, което показва, че и в изразяването на самата норма се крият елементи на оценъчност, тъй като тя се възприема също така субективно, както и прекрачването на рамките ѝ.

С най-ярък оценъчен елемент в семантиката са наречията за преждевременност и закъснение, които се оценяват според възприетата норма. За българския език това са най-вече наречията *рано*, *отрано*, *предварително*, *предсрочно*, *преждевременно* – за преждевременност, *късно*, *не навреме* – за закъснение. За полския език период, по-ранен от нормата, означават наречията *wcześnie*, *przedwcześnie*, *zawczasu*, *przedterminowo*, а закъснение маркират най-вече наречията *różno*, *poniewczasie*. Особено място сред нормативните наречия за закъснение, или по-точно крайна граница на възприетата норма, със силно прагматично значение и оценъчност, заемат наречията *nareszcie* и *wreszcie* в полския език и степенуваните в превъзходна степен *най-накрая*, *най-сетне*, *най-после* в българския език.

Най-характерните представители на оценъчните темпорални наречия са наречията *рано* и *късно* в българския език и *różno*, *wcześnie* в полския език. Тъй като те имат богата семантична структура, може да се обобщи, че при тях понятието за норма се изразява спрямо два вида темпорална ориентация: спрямо обективната темпорална ориентация, когато се разглеждат значенията за начало или край на определен конкретен период от време (сезон, месец, част от денонощието), както и в значенията „преди съмване/след съмване“, и спрямо субективната темпорална ориентация, когато са индикатор, че нещо се случва преди или след установеното за това време. (РАНО „1. В началото на определен период от време (сезон, месец или част от денонощието), когато започва нещо. 2. Преди съмване, на зазоряване; призори. 3. Преди определеното, обичайното за извършването на нещо време“, вж. <http://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/рано/>; КЪСНО „1. Към края на определен период от време (сезон, месец или част от денонощието). 2. Когато се стъмни, във вечерен или нощен час. 3. След установеното, определено за извършването на нещо време“, вж. <http://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/късно/>.) По-силен оценъчен елемент тези две наречия имат в третото си значение, където определят период, по-ранен или по-късен от норма, която може да е установена спрямо субективните възприятия на този, който оценява ситуацията, или според някакви общоприети рамки (които също до голяма сте-

пен са субективно наложени). В случая с първите две значения може да се говори за абсолютна оценка, а в третото значение – за относителна оценка. И ако абсолютната оценка може да се приема за по-обективна, то относителната оценка е свързана с индивидуалната мярка за подходящо време и следователно не може да бъде оспорена от обективна гледна точка, т.е. винаги е правилна (по въпроса за абсолютната и относителната оценка вж. Яковлева 1994, както и Апресян 1974). Вж. например:

*На другия ден заваля сняг. Видях го **рано** сутринта през прозореца – така неизмеримо чист, сякаш идваше от някакъв друг свят. // *Następnego dnia spadł śnieg. Ujrzałem go **wczesnym rankiem** przez okno – był tak niesklalanie czysty, jakby pochodził nie z tego świata.* (ПВ)*

***Късно** една нощ механикът от парния гатер чу по улицата да върви конска шейна. // **Którejś** nocy mechanik z tartaku usłyszał, że drogą jadą sanie.* (ЙР)

*Излизаше **рано**, връщаше се, колкото да похапне, и пак се запиваше навън. (...) **Вечер** се прибираше **късно**, ядеше мълчалив, намръщен и сърдит. // *Wychodził **wcześniej**, wracał, by coś niecoś przegryźć, i znów gdzieś wyruszał. (...) **Wieczorem** wracał **późno**, jadł w milczeniu, chmurny i zły.* (ГК)*

*Ставаше много **рано**, преди дори кокошките да се разшетат из двора. // *Wstawał bardzo **wcześniej**, kiedy nawet kury nie zaczynały jeszcze chodzić po podwórku (...).* (ГК)*

*Беше доста **късно**, стъмнило се бе отдавна, усецаше се и по тишината, която бе обгърнала целия манастир. // *Musiało już być **późno**, zmrok zapadł przecież już dość dawno temu, mówiła o tym zresztą i cisza zaległa nad całym monasterem.* (ДТ)*

Често в абсолютната употреба на тези наречия се откриват допълнителни наречия или обстоятелствени изрази, които уточняват периода от денонощието (месеца или годината), към които се отнасят наречията *рано* и *късно*.

*Moja matka już jej nie poznała. **Za wcześniej** umarła. // Майка ми не успя да се запознае с нея. Почина **прекалено рано**.* (ЯВ)

*А Луис и Фани впиваха погледите си един в друг с горчивото съжаление на хора, които се бяха срещнали **твърде късно**. // *A Luis i Fanny wpatrywali się w siebie z żalem ludzi, którzy spotkali się **za późno**.* (ДД)*

*Wolff zaproponował Koreckiemu, aby wszedł do niego. Ale już było **bardzo późno**. // Волф предложи на Корецки да се отбие при него. Но вече беше много късно.* (ЯИ)

И при относителната употреба на разглежданите оценъчни наречия нерядко се наблюдава комбинацията с други наречия, най-вече за количество и степен, като *много*, *твърде*, *прекалено*, засилващи ефекта на преждевременност или закъснение, който се създава от наречията *рано* и *късно*.

Наречията *рано* и *късно* могат да бъдат степенувани. При образуването на степени за сравнение е специфично, че в едни от значенията си наречията са свързани с изходната лексема, като, освен по форма, и по значение представляват определена (сравнителна или превъзходна) степен на това наречие. В други свои значения обаче същите наречия в по-малка или по-голяма степен се откъсват от изходното наречие и получават ново, самостоятелно значение. При това положение се наблюдава откъсване на значението от формата – тези наречия представляват сравнителна или превъзходна степен на дадено наречие само по форма, но не и по значение (по въпроса вж. Ничева 1964: 161). Именно поради това смятаме, че степенуваните форми на разглежданите наречия би следвало да бъдат обект на друго изследване, тъй като разкриват нови и различни употреби на наречията за време (за някои аспекти на степенуваните оценъчни наречия *wcześniej* и *dawniej* и еквивалентите им в българския език вж. Иванова 2017).

Темпорален елемент с оценъчна семантика се открива и в сложната структура на лексемите *вече*, *още*, *чак*, *едва* в българския език и *już*, *jeszcze*, *aż*, *dopiero* в полския език. Граматическият им статут също не е докрай изяснен. Като израз на голямото семантично взаимно проникване между наречието и частицата според Ст. Георгиев се явява цяла група наречни частици (като *вече*, *твърде*, *поне*, *все още*, *едва* и др.), които „притежават адвербиално значение, но са изгубили синтактичната си и функционалната си независимост“, а това се отразява на семантиката им – „обща, неопределена, винаги зависима от семантичния кръг на друга дума“ (Георгиев 1983: 10). В полското езикознание *już* и *jeszcze* се определят най-често като частици (Гроховски 1986), а също и като модуланти (Йодловски 1949), модализатори (Грамматика 1999) и др., не по-еднозначен е статутът и на *dopiero* и *aż*. Именно поради богатата си и сложна семантична структура тези лексеми са били обект на много изследвания, особено в полската и руската езиковедска литература. В някои от значенията и употребата на тези лексеми се наблюдава пряка семантична връзка с някои от употребите на наречията *рано* (вж. *още*, *едва*) и *късно* (вж. *вече*, *чак*), но и този въпрос би следвало да се разгледа самостоятелно.

Тази статия съдържа предварителни наблюдения от общ характер за групата на темпоралните наречия с оценъчна семантика, както и представя само някои от аспектите на функционално-семантичните възможности на най-главните представители на тази група. Всяко едно от тези наречия би могло да бъде обект на самостоятелен анализ.

ЛИТЕРАТУРА

- Апресян 1974:** Апресян, Ю. Д. *Лексическая семантика. Синонимические средства языка.* [Apresyan, Ju. D. *Leksicheskaia semantika. Sinonimicheskie sredstva jazyka.*] Москва: Наука, 1974.
- Волф 2002:** Вольф, Е. М. *Функциональная семантика оценки.* [Vol'f, E. M. *Funktsional'naja semantika otsenki.*] Москва: УРСС, 2002 (второ допълнено издание).
- Георгиев 1978:** Георгиев, Ст. Семантика на наречията за време в съвременния български език. [Georgiev, St. *Semantika na narechiyata za vreme v savremenniya balgarski ezik.*] // *Великотърновски университет „Кирил и Методий“.* Славистични проучвания в чест на VIII международен славистичен конгрес. Велико Търново, 1978, 21 – 31.
- Георгиев 1983:** Георгиев, Ст. *Морфология на съвременния български език (неизменяеми думи).* [Georgiev, St. *Morfologiya na savremenniya balgarski ezik (neizmenyaemi dumi).*] София: Наука и изкуство, 1983.
- Гжегорчикова 1975:** Grzegorzczkowa, R. *Funkcje semantyczne i skladniowe polskich przyslowkow.* Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.
- Граматика 1983:** *Граматика на съвременния български книжовен език. Том II. Морфология.* [Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom II. *Morfologia.*] София: Издателство на БАН, 1983.
- Граматика 1999:** *Gramatyka wspolczesnego jazyka polskiego. Morfologia.* Pod red. R. Grzegorzczkowej, R. Laskowskiego, H. Wróbla. Warszawa: PWN, 1999.
- Гроховски 1986:** Grochowski, M. *Polskie partykuły. Skladnia, semantyka, leksykografia.* Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986.
- Гугуланова 2001:** Гугуланова, Ив. Лексикални средства за изразяване на семантичната категория темпоралност в българския език. [Gugulanova, Iv. *Leksikalni sredstva za izrazyavane na semantichnata kategoriya temporalnost v balgarskiya ezik.*] // *Традиция и съвременност в българския език.* София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2001.

- Гугуланова 2006:** Гугуланова, Ив. За темпоралната характеристика на изказването в българския език. [Gugulanova, Iv. Za temporalnata harakteristika na izkazvaneto v balgarskiya ezik.] // *Славистика и общество*. Съставители: М. Младенова, И. Монова. София: Херон Прес, 2006.
- Димитрова 2009:** Димитрова, Ст. *Лингвистична прагматика*. [Dimitrova, St. Lingvistichna pragmatika.] София: Велес, 2009.
- Иванова 2015:** Иванова, Л. Семантични типове темпорални наречия в българския и полския език. [Ivanova, L. Semantichni tipove temporalni narechiya v balgarskiya i polskiya ezik.] // *Движение и пространство в славянските езици, литератури и култури. Сборник с доклади от Дванадесетите международни славистични четения – София, 9 – 10 май 2014 г. Том I. Езикознание*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2015.
- Иванова 2017:** Иванова, Л. За семантичните особености на някои степенувани темпорални наречия в полския език и функционално-семантичните им еквиваленти в българския език. [Ivanova, L. Za semantichnite osobenosti na nyakoi stepenuvani temporalni narechiya v polskiya ezik i funktsionalno-semantichnite im ekvivalenti v balgarskiya ezik.] // *Поклон пред буквеното слово. Юбилеен сборник в чест на 70-годишнината на проф. д-р Пеньо Ст. Пенев*. Пловдив, 2017, 360 – 366.
- Йодловски 1949:** Jodłowski, S. O przysłówkach, partykułach i im rokrewnych częściach mowy. // *Język polski*, XXIX (maj – czerwiec), 1949, 97 – 106.
- Косеска-Тошева 2011:** Косеска-Тошева, В. *Българо-полска съпоставителна граматика. Том 7. Семантичната категория време*. [Koseska-Tosheva, V. Balgaro-polska sapostavitelna gramatika. Tom 7. Semantichnata kategoriya vreme.] София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2011 (превод от полски език: Руска Станчева).
- Куцаров 2007:** Куцаров, Ив. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. [Kutsarov, Iv. Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya.] Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2007.
- Лакова 1993/1994:** Лакова, М. Въпросителни адвербиални словосъчетания като формант на въпросителните изречения в българския език. [Lakova, M. Vaprositelni adverbialni slovosachetaniya kato formant na vaprositelnite izrecheniya v balgarskiya ezik.] // *Български език*, 1993/1994, кн. 5/6, I част.

- Ницолова 1984:** Ницолова, Р. *Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език*. [Nitsolova, R. Pragmatichen aspekt na izrechenieto v balgarskiya knizhoven ezik.] София: Народна просвета, 1984.
- Ничева 1964:** Ничева, К. Семантични особености на степените за сравнение при някои наречия в славянските езици. [Nicheva, K. Semantichni osobenosti na stepenite za sravnenie pri nyakoi narechiya v slavyanskite ezitsi.] // *Известия на Института за български език*, кн. XI, 161 – 169.
- Пузинина 1986:** Puzynina J. O elementach ocen w strukturze znaczeniowej wyrazów. // *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, zeszyt XL. Wrocław: Ossolineum, 1986, 121 – 128.
- Речник на българския език:** [<http://ibl.bas.bg/rbe/>] (04.02.2020)
- Яковлева 1994:** Яковлева, Е. С. *Фрагменты русской языковой картины мира*. [Yakovleva, E. S. Fragmenty russoj jazykovej kartiny mira.] Москва: Гнозис, 1994.

ЕКСЦЕРПИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

- ГК** – Георги Караславов. *Снаха*. София: Български писател, 1972. // Georgi Karaslawow. *Synowa*. Warszawa: Książka i wiedza, 1984, z bułgarskiego tłumaczyła Zofia Wolnik-Czajkowska.
- ДД** – Димитър Димов. *Осъдени души*. София: Народна култура, 1969. // Dymitr Dimow. *Skazańcy*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1974. Przełożyła: Teresa Dąbek-Wirgowa.
- ДТ** – Димитър Талев. *Хилendarският монах*. София: Издателство на БЗНС, 1981. // Dymitr Talew. *Mnich z Chilendaru*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 1975. Przełożyła: Krystyna Migdalska.
- ЙР** – Йордан Радичков. *Прашка*. // Jordan Radiczko. *Proca*. Warszawa: Czytelnik, 1980. Przełożyła: Marzenna Iliewa.
- ПВ** – Павел Вежинов. *Звездите над нас*. София: Военно издателство, 1966. // Paweł Weżinow. *Gwiazdy nad nami*. Warszawa: Czytelnik, 1977. Przełożyli Dimitrina i Jacek Bukowscy.
- ТД-М** – Tadeusz Dołęga Mostowicz. *Profesor Wilczur*. Częstochowa: Promatek, 2009. // Тадеуш Доленга-Мостович. *Морал*. Пловдив: Издателска къща „Хермес”, 2015. Превод: Иван Вълев.
- ЯВ** – Janusz Leon Wiśniewski. *S@motność w sieci*. Труптык. Warszawa: Wydawnictwo Czarne S. C., 2001. // Януш Леон Вишневски. *С@мота в мрежата*. София: Сиела, 2009. Превод: Амелия Филипова.

ЯИ – Jarosław Iwaszkiewicz. *Opowiadania muzyczne*. Warszawa: Czytelnik, 1971. // Ярослав Ивашкевич. *Мефисто-Валс. Музикални новели*. София: Музика, 1981. Превод: Лилия Рачева.